

drugi način mogoče zapisnike saborskih sednic točno in popolnoma zanesljivo slagati. To čuvši se loti naš rojak in domorodec France Magelič, učitelj na tukajšni realki, ki se je že prej v Gradcu nemške stenografije po Gabelsberger-jevem sostavu izučil, terdega posla, namreč Gabelsberger-jev sostav za jugoslovansčino prevrediti. Že Heger na Dunaji je to poskušal, al njegove pravila so jako na obče deržane in zato nezadostivne, tako, da s Heger-jevim delcom ni bilo znatne pripomoči. Kakor vsaki početek, bil je tudi ta težek, težejši kakor bi morebiti kdo mislil. Zakaj Gabelsbergerjev sostav, ki je tako rekoč izključivo za prevagajoče konsonantno nemščino brez obzira na druge jezike sestavljen bil, na prevagajoče vokalno jugoslovansčino prenesti in prevrediti, to ni lahka stvar. Veliko trudnega premišljevanja in težavnega kombiniranja bilo je treba, dokler so se saj glavne načela ustanoviti mogle. S pripomočjo še dveh prijateljev je naš rojak zapisnik saborskih sednic vodil in s tem prvo stenografijo pri nas v djansko življenje vpeljal. In to je čisto njegova zasluga. Slava mu! Kakor mi je sam pripovedal, si je ko sveto nalogo postavil to umetnost pri nas udomaćiti. V ta cilj in konec namerava tudi posebno delce o jugoslovanski stenografiji spisati in izdati. Bog daj srečo!

V Zagrebu 19. novembra 1861.

Slovenci in Nemci.

„Danica“ naša je prinesla v poslednjem svojem listu lep sostavek pod naslovom „Slovenci in Nemci“, ki ga radostni izročujemo tudi našim bravcom. Tako-le se glasi:

„Ako se ozremo na sedanje razmere med nemštvom in slovenstvom, najdemo skoraj povsod, kjer se obojna naroda strinjata, nekaj poseben strah Nemcov, da bi ponemčevanje ne jenjalo, ali celó, da bi se Nemci kje ne poslovanili. Pervo bi bilo pač pravično in skoz in skoz poštena reč, da bi namreč tisto napačno in krivično ponemčevanje jenjalo. Le zakoženi egoist zamore želeči, da bi ponemčevavna sistema še dalje gospodovala. Kar pa drugo tiče, da bi se namreč Nemci utegnili poslovaniti, naj Nemci pomislijo, kaj je dosihmal skoz toliko stoletij nemštvo delalo, koliko čisto slovanskega naroda je ponemčilo; vendar ga je še toliko, da je une groza pred nami, dasiravno smo pohlevni, jim nič nočemo, in le kako pravičico tirjamo, ki so nam jo svitli cesar zagotovili, in ki je ob enem tako natorna, da bi se brez zagotavljanja mogla Hotentotom, Zamorcom, Samojedom in vsem divjakom dopustiti. Da pa na njih dotični strah odgovorimo, bodi rečeno: Ako Nemci in drugi narodi skoz toliko stoletij, s tolikimi pomočki, s tolikim trudom Slovanov niso mogli toliko ponemčiti, poitaliančiti, da bi bili Slovani ali le Slovenci zginili, kako bodo Slovani druge narode poslovanili, ki tega ne išejo, ki tirjajo le zgolj za se kakih jasnih, očitnih natornih pravic? Slovani na pr. ne tirjajo, da naj se na Tiroljskem, Solnograškem, Dunajskem slovansko vraduje itd., kakor so Nemci po slovanskih deželah delali.

Na Českem, na pr., kjer je čestvo in nemštvo skupaj, se Nemci silovito bojé, da bi ne bilo tudi kaj českega v šolah, in da bi se njih otroci kaj slovanskega ne navadili. Od kod je ta strah v deželi, kjer sta oba jezika? Ali jim ni obeh jezikov potreba? Zakaj se pa Čehi povsod nemškega jezika učijo? — Egoizem mora jenjati; ni več čas zato; vsem narodom in jezikom gré enaka pravica. Ako bi Nemci prav spoznali, bi jih moglo v nekem pomenu še sram biti, da so se povsod za izvoljeno ljudstvo obnašali, in ko so nad slovanskimi ljudstvi gospodovali, da so jim tudi svoj jezik vrivali, ne da bi bili deželni jezikom na noge pomagali.

Toda kar je minulo, je minulo. Prevdarimo to reč od druge, bolj potrebne in koristne strani. Narodi se zbudujejo iz spanja in vsak se čuti in zaveduje samega sebe. Tirja pa pred vsem drugim prid keršanstva in potem prid der-

žave, da živé vsi narodi pod eno vlado med seboj v prijaznosti in edinosti, kar je le samo tako mogoče, ako vsi enake pravice uživajo in sleherni dobro pomni: „Kar ti nimaš rad, tudi drugemu ne delaj!“ Te keršanske edinosti ni nikjer tako potreba, kakor v Avstrii, in nobenkrat tako potreba, kakor sedanji čas, ko je cesarstvo po vseh straneh z nevarnostmi obdano. Lahki prežijo po Benedkah, ko so lepo Lombardijo že vzeli; na Nemškem je nekaj stan, da se nič prav ne vé, kakošen? sploh na prijaznost s krivoverci se je premalo zanašati; na izhodu in jugu hudo vré in ne vé se, kaj se bo skuhalo. Avstrija je v sredi tega kvasú. Njeni narodi se morajo tedaj čversto deržati svojega prestola in dinastije, svojega svitlega cesarja; da bo to mogoče, morajo biti edini — viribus unitis — in da bodo edini, naj sleherni slehernemu pustí in privoši njegove pravice. Velika resnica je, ki menda ne bo zanesljivo nikoli več overžena, da tisti Nemci Avstrijo in njeni obstoj sovražijo, kateri le na nemštvo tiščijo in drugim narodom njih pravic zastran narodovnosti in jezika ne privoščijo. Bolj ko drugim narodom njih pravice tajé in odrekujejo, bolj neprijazne si jih delajo, ker jih s tem zaničujejo, zatirajo ter od sebe pahajo. Naj bodo tedaj zares „grossmüthige Nation“, ter naj ne zatirajo pri družih, kar tudi sami radi imajo. In ako sami tolikanj radi pišejo in neprenehoma ponavljajo n. pr.: „wir Deutsche, die deutsche Bildung, Gross-Deutschland, die deutsche Nation“ itd. itd., naj ne bodo tako nečedno natolcljivi, da bi poštene in zveste Slované precej s panslavizmom pitali, ako se kje od naše narodovnosti spregovorí. Tako nespametno natolcovanje bratovski narod draži in prijaznosti ne strinja, ampak jo razdira. Kdor koli tedaj Avstrii dobro hoče, kdor svojo avstrijsko domovino ljubi, naj tiši na to, da vsi avstrijski narodi v ljubezni živé, naj mu bo toraj ležeče na pravicah vseh narodov: to je podpora za Avstrijo, ker le samo od tod vstaja zaupanje in prijaznost. Tuji v naši deželi naj nikar domačih naših po nemških časnikih ne objedajo in ne obrekujejo, ker s tem bo razdraženost zmiraj večí; domači pa naj zaupajo v postavo in svojo pravično reč ter tudi pomnijo, da vsaka dobra reč le po stopinjah gré, preden v pravo ravnomero pride, pa da tudi ravno toliko nasprotnikov slovenskih pravic ni, kakor se sém ter tje dozdeva. Saj klico do pravice vsakteri človek v sercu vsajeno ima, ako mu je sebičnost ne zatira. Narodnost katkega naroda pa vendar zatirati, bi se reklo njegovo oliko zatirati, njegove pravice zatirati, narod sam zatirati, — in kdor dandanašnji to dela, on s svojo lastno glavo v steno buta.

Milostljivi lavantinski škof so menda prav zadeli, ko so ob koncu duhovskih vaj mesca kimovca pri Kiseli vodi med prelepimi duhovnimi nauki od keršanske ljubezni tudi od ljubezni do svojega naroda spregovorili. Rekli so na priliko:

„Lani sem o koncu duhovnih vaj svoje drage sodelavce v slovenskem vinogradu svaril, ne previsoko narodnih perut povzdigati in ne dražiti Levijatana narodnih prepiranj, zakaj vsi smo bratje Kristusovi, vsi narodi smo otroci Očeta, ki je v nebesih; letos pa opominjam in prosim Vas, svoje brate Slovence in učitelje našega rodú, ne dajmo nemškutarjem življa našega zatreti, ne dopustimo pogasiti iskre domače ljubezni, ne poteptati v smeti milega jezika maternega, kakor bi nemškutarji radi. Naš materni jezik je varh prave vere; katoliška vera ravno tako med nami omaguje kakor se slovenski rod ponemčuje; to nas skušnja več kakor tri sto let uči. Ljubimo nemščino in se je pridno učimo, kakor dozda, pa ne pozabimo, da je slovenščina mati naša, nemščina le dobra sosed, pa ne naša gospá, koji bi svojo mater Slavo v sužnost prodali, kakor je pri nas navada.“

„Svoje dni je nemščina za mizo sedela in še sedi; slovenščina je za vratmi stala in ji služila. Zato je gospôda nemško govorila, in še govori, dokler so le posli slovensko

gučali. Zdaj hlapci in dekletje nemško govorijo in se besede matere sramujejo; evo bratje! tedaj pa mi slovenščino za mizo posadimo, in jo počastimo, kakor svojo milo mater, da se bomo radi v slovenski besedi pogovarjali, slovensko besedo v svojih shodih povzdigali; tako jo bomo na noge spravili, da ji bo čast v pričo njenih sester.“

Temu primerno tudi poznanjski viksi škof, žl. Przulski, v razpisu za stran volitev v odborico pravijo med drugim: „Zares je nedvomljiva reč, preljubi, da kakor je po eni strani naša dolžnost, se terdno držati besede Zveličarjeve: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega“, kakor tudi nauka apostelnovega od spoštovanja do oblasti; ravno tako gotovo je po drugi strani, da se nam spodobi, zvest spomin, serčno ljubezen do nekdanjih izročil ohraniti. Po Božjim usmiljenji na sedež sv. Adalberta poklicani, krog katerega se je naš narod od nekdanj v resnih časih zbiral, nikakor ne moremo opustiti, vas opomniti, da je naša dolžnost, šege, jezik in zgodovinske izročila braniti. Saj vam je po mednarodovskih zavezah in slovenskih kraljevih obljubah v tej zadevi vsa svoboda zagotovljena za serce in vest. V ti reči moramo tolikanj bolj določeno besedo izreči, ker se od druge strani slišijo glasi, ki prave misli in to samo reč z graje vredno napčno rabo pomešajo, ter ljubezen do narodovnosti nejeversko čutilo imenujejo.“

Toliko bodi rečeno za slehernega naroda pravice in lastniče, pa le zato, da se vsi — Slovani, Nemci ali Italijani in Madžari — med seboj porazumemo in tolikanj bolj po keršansko ljubimo ter smo edini — viribus unitis — eno Božje in avstrijsko ljudstvo.“

Deklamacije iz 1. besede ljubljanske narodne čitavnice.

Hrast in lipa.

Alegorija.

Sanjal v dragi sem zeleni;
V sanjah se je približala
Krasna Vila in je meni
Tako milo šepetala:

Hrast je lipo ogovoril:
„Mnogo let že tu stojiva
Tiho, mirno, brez razpore,
Ti pa sedaj preširoko
Veje svoje raztezujes!
Previsoko glavo svojo
Proti jasnem nebu dvigaš!
Še obnebe mi zakrivaš!
Vejam mojim rasti braniš!
Tvoje korenike k mojim
Pod skalovjem so prederle,
Bodo mojim pot zaperle,
Morda jih celo zaterle!
Velikansko deblo moje
Se viharju ne pripogne,
Gromu, tresku se upira.
Ti pa si le šibko drevce!
Jaz sem terd ko večna stena,
Pod menoj še morje stoka,
Z mano se ne mériš reva!“

Cuj, moj dragi! kaj pa lipa
Hrastu možko odgovarja:
„Če dvigujem kviško glavo,
Če razširjam krasno veje,
In če silim gor do neba,
Ti nikdar ne bodeš branil!
Tudi mene sonce greje,
Tudi meni luna sije,

Tudi na me rosa pada,
Z dijamanti me posiplje!
Tudi moj život je krepek,
Čelo krepko, serce krepko!
Senca moja pa je večja
In hladnejša je ko tvoja!
Debilo moje dá podobe,
Cvetje moje blago zdravje!
Če pa veje moje v tvoje,
Korenike moje v tvoje
Silijo, ne bom branila!
Branil ti, če ti je dano!
Ti po svoje! Jaz po svoje!
Brez prepira, brez sovraštva!
Svobodna sta zrak in zemlja!
Rastla bodem na široko.
Dokler večno Bitje ukaže!
Da bo tudi kviško gnala
In še krasnejše cvetela.
Bom junaško, z gorkim sercom,
Bom nenehoma skerbela!
Ti pa sin moj, pojdi k bratom,
Pojdi tje med sestre zale,
Ki v čitavnici si prvič
Bodo danes roke podale!
Reci jim, da jih objemljem,
Reci jim: „Zložite se!“
„Kri ni voda!“ „Slava kliče!“
„Le naprej!“ „Ne vdajte se!“
In dopolnil sem, kar Vila,
Mi do Vas je naročila!

Miroslav.

Hvala malih.

Po českem Rubesa prosto poslovenil J. Železnikar.

Kar je malo,
Res je zalo,
Res je ljubo, čeversto, blago,
Milo, dobro, Bogu drago.
Da so lepši majheni

Kakor grozni veliki,
To, prelube sestrice
Ino vi, gospodje dragi.
Vam je z hočem dokazati, —
Dajtele me poslušati!

Majhen vojak
Je korenjak,
Pa se vraga ne boji —
In če u boji
U ognju stoji,
Čez-nj kugla le leti.

Velik vel'ko moč ima, —
To je res, — pa da bil je velikan
Tud' od majhnih že kloftan;
To lagati se ne dá,
To uči nas sto povest,
To tud' pravi knjiga zlata —
Velikana Goliata
Mali David je pobil.

Pravijo možu: križ je žena!
Pa ta reč je le izmišljena —
Možje tako govoré —
To je res!
Kdor se oženiti hoče,
Naj ne joka in ne stoče,
Ako ženka malo zvoli; —
Bolj' je križek kakor — križ!

Vsak človek večkrat pada,
Vsak'mu dana ta navada —
To resnica večna je!
Al če velik pade, hudo pade,
Majhen, res, da tudi pade,
Pa — z visoc'ga nikdar ne!
Majhen se povsod pripravi,
On nikjer na poti ni, —
Velik rad se zaleti,
Udari se, da ga boli.

Nježen zmir je otročiček,
Tudi jaguček, kozliček,

Res je nježen, res je zal,
Ker je majhen le ostal,
Oven, kozel pa nasproti
Vsac'mu vedno je na poti.

Če mož ženo rad ima
Pravi ji „ženičica“!
Če pa žena ljubi moža,
Se smehlja mu, in ga boža
In mu pravi: „ljubiček“,
Dragi, zlati „možiček!“

Majhnemu veliko treba ni,
Iz malega si srečo kuje;
Majhen malo potrebuje,
Mal' pijače, mal' jedi,
Mal' obleke, malo spi, —
Grob tudi majhen, ko zaspí,
In mertev mirno, sladko spi,
Ker zemljica ga ne teži, —
Sej tudi on je ni težil,
Ker majhen le je bil.

Pa čmu bi toljko dokazvala,
Raj' bom dokaz v kraj dognala,
Dokazov je, pri moji vesti! —
Več že, kakor sem mala jest, —
Malo sem se zamotala,
Dobro je, da sem le mala —
Zamóta malih je le zamótica,
In jez le majhna majhna deklica.

Če le sem hvalo Vašo zadobila,
Si danes družega ne bom vošila; —
Majhen velike hvale ne želi,
Majhen se hvale majhne veseli!
Dajmo tedaj majhno hvalo
Vsemu, kar ja koli malo!

Pisma slovenskega turista.

V.

Še kakor mali deček sem z veliko radostjo ogledoval podobo Kranja, kakor je v Ljubljani namalan v zgornjem muzeji po slavnem profesorju Hajne-tu, ki se je v Kranji rodil. Al še z večim veseljem sem si letos ogledal Kranj kakor je od „stare pošte“ do „pungerta“. Že v Teržiču so mi v enem kraji rekli, da Kranju nasproti jo moramo Teržičani bolj na nemško vleči, ker Kranjci preveč cikajo na slovensko. — Bilo je ravno po birmi, ko pridem sem v prvo gorensko mesto; brati je bilo še na velikem vencu, ki so ga gospodu škofu na čast napravili, z velikimi tribojnimi čerkami na beli podlagi: „Slava!“ Tudi zastave in zastavice so še okoli stale, vse rudeče-modro-bele. Tako se je Kranj ta dan popolnoma in očitno naroden pokazal. Se vé, da je pri taci okolišinah največ na mestni glavi — županu — ležeče, da ta vse osnuje, vredi in narodni značaj razvije, ker zares poštenega narodnega moža nobene zapreke ne zadržujejo, da bi skrival, kar ima pravico se pokazati na belem dnevu. V sredi mesta sem najdel starega vseučilišnega tovarša, ki je bil vedno poln burk in nam večkrat v veseli družini dokazoval, da njegove persi nepopisljiv ponos navdaja biti kranjski „purgar“, ker imajo tako visok in starodaven stolp (turn). Vzel me je pod pazdijo in me naravnost peljal ogledovat velikana od obličja do obličja, kako zadovoljno v svoji temnosivi, častitljivi obleki, enako staremu varhu in pastirju na svojo čedo gleda, ki mu je zvesta ostala in se nikdar izneverila ni. Pravil mi je moj učeni tovarš nadalje, da v plesnjivi, zlo zamazani pratiki, kjer se že nobena številka več ne pozná in ki jo je po svojem starem očetu podedoval, je bral prerokovanje, kako se je stolp v pretečenem stoletju nekemu zlo brumnemu kranjskemu „purgarju“ v spauji prikazal ter mu naznanil, da bi mahoma obledel in v eni noči se sam pobelil, ako bi Kranjci zatajili svojo narodnost; mogoče bi bilo, da bi se oslavljeni sivec omamljen po taki sramoti poderl in pri ti priči velik kos mesta poterl. Nadaljeval je